

2. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu

21 - 25 EKİM 2010

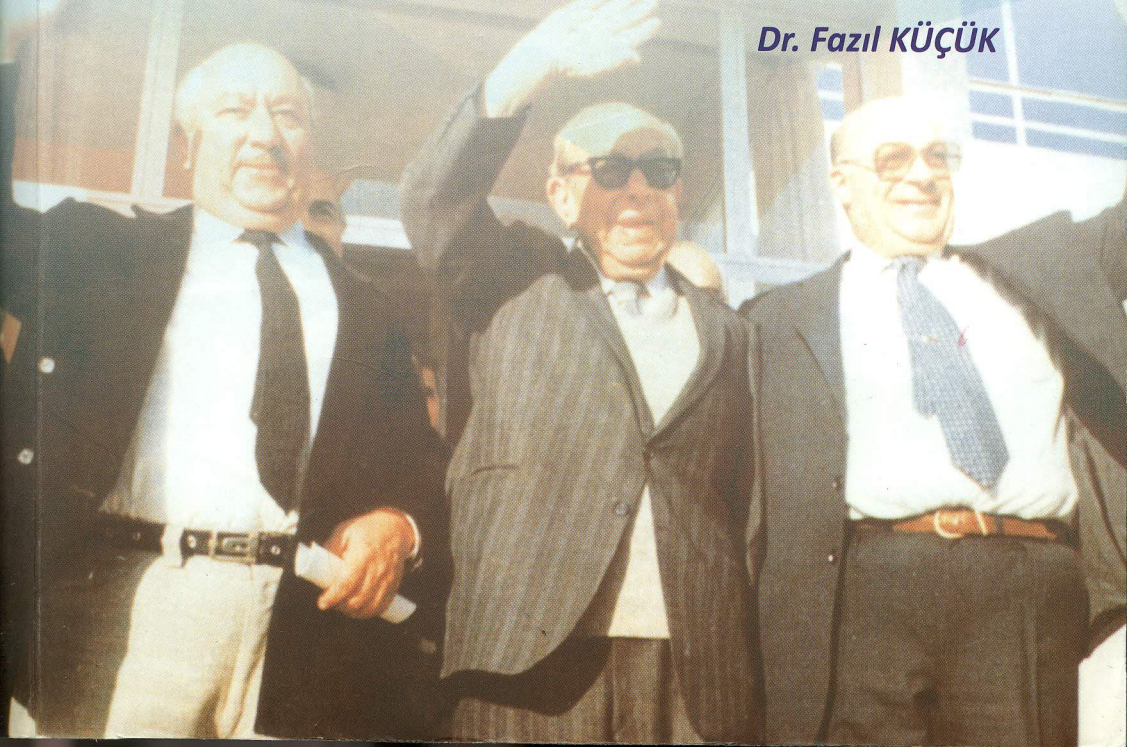
SEMPOZYUM BİLDİRİ KİTABI

1

Kıbrıs Türk Kültür Derneği Adına
Yayına Hazırlayan: Doç. Dr. Ulvi KESER

***TÜRKİYE İÇİN HAYATİ OLDUĞU KADAR
ŞEREF VE HAYSİYET MESELESİ OLAN KIBRIS DAVASI
TÜRKİYE'SİZ HIÇ BİR ZAMAN HALLEDİLEMEZ VE
EDİLMEYECEKTİR.***

Dr. Fazıl KÜÇÜK

II. ULUSLARARASI KIBRIS SEMPOZYUMU 21-25 Ekim 2010

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

Ahmet Göksan

Doç. Dr. Ulvi Keser

Suna Uyar

(KTKD Genel Başkanı)

(Atılım Üniversitesi)

(KTKD İzmir Şubesi Başkanı)

SEMPOZYUM HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Taner ALTINOK

Prof. Dr. Ramazan AKTAŞ

Prof. Dr. Erman ARTUN

Doç. Dr. Nejat BASIM

Prof. Dr. Bayram BAYRAKTAR

Prof. Dr. Engin BERBER

Prof. Dr. Anıl ÇEÇEN

Prof. Dr. Habib DERZİNEVESİ

Prof. Dr. Ziya Burhanettin GÜVENÇ

Prof. Dr. Nimetullah HAFIZ

Prof. Dr. Tacide HAFIZ

Prof. Dr. Ümit HASSAN

Doç. Dr. Mustafa İSMİHAN

Doç. Dr. Ulvi KESER

Prof. Dr. Ülker Vancı OSAM

Prof. Dr. Nüket SARACEL

Prof. Dr. Sinan SÖNMEZ

Prof. Dr. A. Kadir VAROĞLU

Prof. Dr. Sacide VURAL

Çankaya Üniversitesi

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Enstitüsü

Çukurova Üniversitesi

Başkent Üniversitesi

Erciyes Üniversitesi

Ege Üniversitesi

Ankara Üniversitesi

Yakındoğu Üniversitesi (KKTC)

Çankaya Üniversitesi

Priştine Ün.-Balk. Türko. Ar. Mer.(Kosova)

Priştine Ün.-Balk. Türko. Ar. Mer.(Kosova)

Yakındoğu Üniversitesi (KKTC)

Atılım Üniversitesi

Atılım Üniversitesi

Doğu Akdeniz Üniversitesi (KKTC)

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (KKTC)

Atılım Üniversitesi

Başkent Üniversitesi

Girne Amerikan Üniversitesi (KKTC)

KIBRIS TÜRK KÜLTÜR DERNEĞİ

**İKİNCİ
ULUSLARARASI
KIBRIS SEMPOZYUMU**

**21-25 EKİM 2010
İZMİR**

CİLT I

**Kıbrıs Türk Kültür Derneği Adına
Yayına Hazırlayan:
Doç. Dr. Ulvi KESER**

Man Ankara - 2011

TÜRK KAMUOYUNDA KIBRIS ALGISI: 1958 YILI KIBRIS MİTINGLERİ

THE CYPRUS PERCEPTION IN TURKISH PUBLIC OPINION: 1958 DEMONSTRATIONS

Fevzi ÇAKMAK*

ÖZET

Kıbrıs'ta Türk ve Rum halkları arasında ortaya çıkan sorunlar ve şiddetli çatışmalar sonrası, Türk Kamuoyunun tepkisi gecikmedi. 8 Haziran 1958 yılında, Kıbrıs'a yönelik olarak İstanbul Beyazıt Meydanı'nda başlayan "Ya Taksim, Ya Ölüm" mitingine yüz binler katıldı ve sonrasında mitingler, ülke genelinde yüksek katılımıla ardı ardına gerçekleşti ve mitingler 6 Temmuz 1958 tarihinde sona erdi. Toplamda katılımın milyonları bulduğu mitingler sonrası Türk kamuoyunun Kıbrıs'a yönelik duyarlılığı en üst noktalara ulaşmıştı. Hazırlanacak olan bildiriye, 1958 yazına damgasını vuran Kıbrıs mitingleri incelenecektir. Araştırma sırasında, konuya ilişkin yayınlanmış kaynaklarının yanı sıra, döneme ışık tutacak olan süreli yayınlar incelenecek ve görsel materyal toplanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Miting, Taksim

ABSTRACT

Following the issues and violent clashes emerged in Cyprus in between the Turkish and Greek peoples, Turkish public reaction was quick. Hundreds of thousands joined the demonstration, organized in 8 June 1958, defending

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Öğretim Elemanı, fevzi.cakmak@deu.edu.tr.

“partition or death” and equivalents gradually spread throughout the country. Participation to the demonstrations was high and ended in 6 July 1958. Following these demonstrations sensitivity and awareness of Turkish people against Cyprus reached the highest point.

In this report to be prepared Cyprus Demonstrations which left its mark to 1958 summer will be examined. During research not only published resources related to the subject but also periodicals to shed light on the period is going to be studied and visual material will be collected.

Key Words: Cyprus, Rally, Partition,

1- GİRİŞ

Lozan barış görüşmelerinde Kıbrıs konusundaki haklarını İngiltere'ye devreden Türkiye için İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar ki süreçte, Kıbrıs'a ilişkin konular gündemin ön sıralarında yer almamıştı. Türk kamuoyunda Kıbrıs'a yönelik olarak ilk algılar İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkmaya başlamıştı. İngiltere her ne kadar İkinci Dünya Savaşı'nın galibi konumunda olan bir ülke olsa da gerek savaş sırasında yaşadığı yıkım gerekse sonrasında ortaya çıkan yenedünya düzeninde kendi durumunu yeniden konumlandırma sürecine girmişti. Bu süreçte en çok üzerinde yoğunlaştığı konuların başında dünya genelinde hâkim olduğu egemenlik alanlarının geleceğiydi. İngiltere pek çok bölgede olduğu gibi Kıbrıs üzerindeki hâkimiyetinin geleceği konusunda çeşitli düşüncelerini savaş sonrası dillendirmeye başlamıştı. İngiltere adadan çekilecekti, fakat bu süreçte üzerinde en hassas durduğu nokta, ada üzerindeki haklarından tam olarak vazgeçmemesi ve askeri konumunu devam ettirmesiydi. Kıbrıs konusunda ortaya çıkan bu yeni durum, gerek Yunanistan gerekse Türkiye açısından yeni bir sürecin başlangıcını teşkil etmekteydi. Her iki ülke Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı sonrası aralarında oluşan husumetleri zamanla ortadan kaldırarak başta savunma olmak üzere (Balkan Paketi gibi), ikili ilişkilerde dost iki ülke konumuna gelmişti. İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan iki bloklu dünya düzeninde Yunanistan ve Türkiye, Batı Bloku'nun Güney Doğu savunma alanı içersinde önemli işlevleri sahip iki ülkeydi. Marshall yardımı ve sonrasında NATO üyelikleri, iki ülkeyi ortak oluşumlarda buluşturuyordu. İki ülke ilişkileri olumlu bir seyir izlerken, 1950'li yıllarla birlikte Kıbrıs iki ülkenin gündeminde üst noktalarda yerini almaya başlamıştı.

2- İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA TÜRKLERDE KIBRIS ALGISI

Türkiye'de Kıbrıs'a yönelik ilk algılar çok partili hayata geçiş sürecinde kendini göstermeye başlamıştı. Kıbrıs ve Türkiye'de gerçekleştirilen mitingler bu algıda etkili olmuştu. Mitinglerin gerçekleştirilmesinde başlıca neden Enosis fikrine ve davranışlarına karşı duyulan öfkeydi. Adanın Yunanistan'la birleşeceği talebine karşı bir Kıbrıs Türk milliyetçiliği oluşmuştu¹. Ayrıca Türk milliyetçiliğinin oluşumunun temel nedenleri içinde, Kıbrıslı Rum milliyetçiliği, Türkler ve Rumlar arasında geçmişte yaşanan kötü olaylar ve “Girit Sendromu” da sayılabilir². Bu süreçte başta Dr. Fazıl Küçük olmak üzere Kıbrıslı Türk önder kadrosunun Kıbrıs'ın geleceği konusunda Türkiye'yi taraf yapmak konusunda büyük bir istek besledikleri bir gerçektir³. Kıbrıs'ta gerçekleştirilen ve “Ayasofya Mitingleri” olarak tarihe geçen mitingler bu alanda gerçekleşen en önemli girişimlerin başında gelmekteydi. İlki 28 Kasım 1948'de, ikincisi 11 Aralık 1949'da Lefkoşa'da gerçekleştirilen bu mitinglere, binlerce Kıbrıs Türk'ü katılmış ve başta Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş olmak üzere ileri gelen Kıbrıslı Türkler konuşmalar yapmıştı. Düzenlenen mitinglerde Enosis karşıtı ve Enosis'e karşı mücadeleye yönelik alınan tavırlar açıkça beyan edilmiş, adanın eski sahibi olan Türklere verilmesi istenmişti⁴.

Kıbrıs'ta düzenlenen mitinglerle birlikte Türkiye'de Kıbrıs'a yönelik haberler yer almaya başlarken, toplumsal duyarlılıkların bir sonucu olarak ülke genelinde mitingler düzenlenmeye başlanmıştı. Ankara ve İstanbul'da Enosis karşıtı mitingler düzenlenmiş, bu mitingleri Malatya, Balıkesir, Hatay, İzmir gibi diğer illerde gerçekleştirilen mitingler izlemişti. Bu mitinglerde hâkim olan fikir Kıbrıs'ın eski sahibi olan Türklere ait olduğuydu. Özellikle Turancı çevrelerin destekleriyle birlikte giderek Kıbrıs'a yönelik Türk toplumunun algısı geliş-

¹ Angelos Kalodukas, “Kıbrıs Sorunu: 2. Dünya savaşı'ndan Annan Planına”, Çev: Stefo Benlisoy, Kıbrıs Dün ve Bugün, Der: Masis Kürkçügil, Ithaki yay., İstanbul, 2003, s.73.

² Niyazi Kızılyürek, Milliyetçilik Kışkırtıcılığı Kıbrıs, İletişim Yay., İstanbul, 2002, s.231.

³ Kızılyürek, a.g.e., s.225.

⁴ Sabahattin İsmail, Kıbrıs Sorununun Kökleri, Akdeniz Haber Ajansı Yay., KKTC, 2000, s.316; 324-325.

me gösterecek, kamuoyu baskısı ile birlikte siyasi iktidarlarda konuyu gündemlerine almaya başlayacaklardı. Türk basınında Sedat Simavi'nin Hürriyet gazetesiyle başını çektiği "Kıbrıs Türktür Hareketi", ülke içinde kurulan "Kıbrıs Kültür Derneği", "Kıbrıs Koruma Cemiyeti", "Kıbrıs Türktür Cemiyeti" gibi oluşumlar geniş kitleleri Kıbrıs konusunda duyarlılığa davet ediyorlardı. İlk zamanlarda Türk hükümetleri açısından Kıbrıs konusundan daha önemli olan Türk-Yunan dostluğuydu. İngilizlerin Kıbrıs konusunda izleyecekleri yolu bekleyen Türk tarafı, öncelikli olarak İngilizlerin adayı terk etmesini istemiyor, ada üzerindeki İngiliz egemenliğinin devamından yana tavır koyuyordu. Bu mesafeli tavır gerek Cumhuriyet Halk Partisi iktidarında gerekse Demokrat Parti'nin ilk yıllarındaki hükümetlerinde devam etmişti. Türkiye'yi mesafeli tavrından uzaklaştırarak, soruna taraf yapan en önemli etken ise İngiltere olacaktı. İngiltere bir yandan Türkiye'yi sorunun içine çekmeye çalışırken, bir yandan da Kıbrıslı Rumlarda ve Yunanistan'da iyice alevlenen Enosis fikrine set çekmeye çabalıyordu. Bu çabalarında Kıbrıslı Türkleri Enosis fikrine karşı mücadeleye teşvik etmek ve "Helenleri etkisizleştirmek için Türkleri hareketlendirmeleri" gerektiğinin altını çiziyorlardı⁵.

Kıbrıs adasında Enosis fikrinin tarihsel geçmişi çok gerilere götürülürken fikrin öncülüğünü Rum Ortodoks Kilisesi yürütüyordu. Kilisenin öncülüğünde 1950 yılının Ocak ayında gerçekleştirilmiş olan referandumda ada Rumlarının % 96'sı Enosis lehine oy kullanmışlardı⁶. Ayrıca kilisenin başına ateşli bir Enosis savunucusu olan Michael Mouskos (Makarios)'un geçmesi bu süreçte önemli bir gelişmeydi. Ada ve Yunanistan kamuoyunda giderek güç kazanan Enosis fikri⁷ Yunanistan'ın konuyu 16 Ağustos 1954 yılında Birleşmiş Milletler örgütüne self determinasyon (kendi geleceğini saptama) talebi ile getirmesiyle, düşünsel boyuttan fiili bir duruma dönüşmüştü. İngilte-

⁵ Kızılyürek, a.g.e, s.235.

⁶ Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler, Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı, s.18.

⁷ Kıbrıs Adasının Yunanistan'a bağlanacağı fikri 1950 ve 60'lı yıllarda Yunanistan'da geniş halk kitlelerini heyecanlandırıyor ve "Kıbrıs Davası" için sık sık gösteriler düzenlenmesine neden oluyordu. Gerçekleştirilen bu gösterilerde pek çok gösterici yaralanıyor hatta ölümle sonuçlanan gösteriler oluyordu. Örneğin; 9 Mayıs 1956 yılında Atina'da gerçekleştirilen gösteri, üç gösterici ve bir polis memurunun ölümüyle sonuçlanmıştı. Kalodukas, a.g.m., s. 69.

re'nin müdahalesiyle Yunanistan'ın talebi geri çevrilirken Demokrat Parti iktidarının Kıbrıs konusundaki pasif tutumu, ülke içinde ve dışında ortaya çıkan gelişmeler sonrası değişiyor ve Türkiye, İngilizlerin adayı terk etmeleri halinde adanın Türkiye'ye bağlanmasına yönelik bir politikada ısrar etmeye başlıyordu. Türk hükümetinin politika değişiminde Kıbrıs'ta EOKA isimli silahlı örgütün Kıbrıslı Türklere yönelik 1955 yılında başlattığı saldırıların ve bu saldırılara karşı Türk kamuoyunda oluşan hassasiyetlerin payının olduğu da unutulmamalıdır. 1955 yılı Ağustos ayında Londra'da yapılacak olan konferansa İngiltere'nin isteği doğrultusunda Türkiye'nin çağırılması, Türkiye'nin Kıbrıs konusuna fiili olarak taraf olması ile sonuçlanmıştı. Konferansta Türkiye adanın kendisine verilmesini talep ederken, Yunanistan Enosis konusunda ısrarını sürdürüyor ve görüşmelerden her hangi bir sonuç alınamıyordu. 1957 yılı sonunda Kıbrıs konusunu tekrar Birleşmiş Milletler gündemine taşıyan Yunanistan, isteği kararı örgütten çıkaramamıştı. Uluslararası alanda Yunanistan'ın Kıbrıs konusundaki faaliyetleri Türk hükümetinin Kıbrıs konusundaki politikasında zamanla değişimlere gitmesine ve yeni politikalar ortaya koymasına neden olacaktı. Yakın tarihte Türk ve Yunan toplumları arasında yaşananlar belleklerdeki yerini korurken ve o kötü günlerin izleri silinmişken iki toplum arasında Kıbrıs konusunda giderek artmaya başlayan tansiyon, 6-7 Eylül Olayları'nın yaşanmasıyla ilk sonucunu verecekti. 6-7 Eylül 1955'te gerçekleşen ve Türk toplumunda yükselen tansiyonun toplumsal bir ayaklanma olarak patlak vermesiyle neticelenen olaylar⁸, ağırlıklı olarak İstanbul ve İzmir'de gerçekleşmiş ve iki toplum arasında gerilen ilişkilerin topluma yansımaları olarak örnek teşkil etmişti. Yaşanan bu olaylar sonrası Türkiye'de yaşayan Rumlar zor durumda kalmış ve bu durum Yunanistan ve Kıbrıs Rum kesiminin, uluslararası alanda elini güçlendiren bir koz olmuştu. Türk hükümeti yaşananlar karşısında Kıbrıs Türktür Derneği'ni kapatmış, İs-

⁸ Şerafettin Turan, 6- 7 Eylül olaylarını, Kıbrıs konusunda kamuoyunu hareket geçirmek amacıyla tertiplenen ama yıkıcılığa ve çapulculuğa dönüşen bir hareket olarak niteler. Şerafettin Turan, Türk Devrim Tarihi, C IV/2, 1. Baskı, Bilgi Yay., Ankara, 1999, s.175.; Niyazi Kızılyürek, "Londra Konferansına giden Türk heyetine 'kamuoyu desteği vermek' için önce Selanik'te, Atatürk'ün evinde bir bomba patlatıldı, sonra da, Kıbrıs Türktür Cemiyeti, DP ve gençlik örgütleri mitinglerinden oluşan kalabalık, İstanbul'da önceden belirlenen Rum hedeflerine saldırdılar" ifadelerinde bulunur. Kızılyürek, a.g.e, s.238.

tanbul, İzmir ve Ankara'da sıkıyönetim ilan ederek Kıbrıs konusunda bir suskunluk dönemi başlamıştı. Bu suskunluk karşı tarafın elini güçlendirirken Kıbrıs'a yönelik halkta oluşan duyguların, hükümet tarafından bilinçli bir şekilde bastırılmasıyla sonuçlanmıştı. Olayların sorumlularını bulmaya yönelik olarak yapılan soruşturmalardan her hangi bir sonuç alınamayacak ve olaylara ilişkin genel kanı şu olacaktı; "Yunanlıların Kıbrıs meselesindeki tahrikçi durumları ve bunun Türk kamuoyu üzerindeki tepkileri; Selanik'te Atatürk'ün doğduğu eve bomba atılması ve nihayet, solcu unsurların, temiz hislerle yapılan bir gösteriyi tahrik ve istismar etmeleri"⁹.

6-7 Eylül olayları sonrası, uluslararası alanda eli zayıflayan Türkiye, Kıbrıs konusunda savunmakta olduğu ve hayata geçme şansı az olan, Kıbrıs'ın bütününe Türkiye'ye verilmesi politikasında önemli bir değişime gidecekti. 1956 yılı sonu ile birlikte, Türkiye'nin yeni Kıbrıs politikası Başbakan Adnan Menderes tarafından ifade edilmeye başlanacak ve "Ya Taksim Ya Ölüm" parolasıyla kamuoyuna sunulacaktı. Bu yeni politika adanın bölünmesini ve iki farklı devletin adada varlığını sürdürmesini temel alan bir yaklaşımdı. "Kıbrıs Türk-tür" anlayışından "Ya Taksim Ya Ölüm" anlayışına geçiş önemli bir politik değişimin ifadesiydi ve bu yeni politikaya yönelik geniş halk kitlelerinin desteğinin sağlanması gerekiyordu. Bu politika değişimiyle birlikte Türk hükümeti, "Ya Taksim Ya Ölüm" parolasıyla simgeleşen bu yeni çözümü, ülke içinde ve dünya kamuoyunda yüksek sesle dillendirilmeye; bu yeni politikanın güçlendirilmesine yönelik hükümet tarafından çeşitli girişimlerde bulunmaya başlanmıştı. Türk hükümetinin bu girişimleri başta Dr. Fazıl Küçük olmak üzere Kıbrıslı ileri gelen Türk yöneticileriyle ortaklaşa ve çözüme yönelik tek seslilikle yürütülüyordu. 6-7 Eylül olayları sonrası Kıbrıs'a yönelik Türk toplumunda oluşan suskunluk dönemi, Türk Hükümeti'nin yeni çözüm politikasını desteklemeye yönelik ülke içinden bir kamuoyu sağlamak adına, yüksek katılımlı mitingler düzenlemek isteğiyle sonlanacaktı. Özellikle 1958 yılında düzenlenen mitingler bu açıdan da çok önemliydi. 6-7 Eylül olaylarından yaklaşık üç yıl geçtikten sonra

⁹ Fahir H. Armaoğlu, "1955 Yılında Kıbrıs Meselesinde Türk Hükümeti ve Türk Kamuoyu", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 14 Sayı: 2, s.80.

Kıbrıs'a yönelik olarak kamuoyu hareketleniyor ve geniş halk kitleleri tekrardan meydanları doldurmaya başlıyordu.

3- 1958 YILI: KIBRIS MİTINGLERİ

1958 yılı, Kıbrıs'ta Türk ve Rum milliyetçiliklerinin doruk noktasına ulaştığı yıldır¹⁰. Bir taraf bölünmeyi bir taraf Yunanistan'a bağlanmayı istiyordu. EOKA örgütünün Kıbrıs'ta gerçekleştirdiği silahlı eylemler ve bu eylemler sonucu zarar gören Kıbrıslı Türklere ilişkin haberlerin Türk kamuoyunda yer almaya başlaması, ülke genelinde tansiyonun yükselmesinde etkili oluyordu. Yunanlı Georgios Grivas'ın başında bulunduğu EOKA'nın silahlı eylemlerine karşı Kıbrıslı Türkler Volkan ve 9 Eylül Cephesi gibi çeşitli örgütlenmelere gitmiş, fakat bu oluşumlar gerekli başarıyı sağlayamamıştı. EOKA saldırılarına karşı Türk savunmasını sağlayacak bir örgütün kurulması konusunda bizzat Ankara'dan sağlanan destekle birlikte¹¹, Rauf R. Denktaş, Burhan Nalbantoğlu ve Mustafa Kemal Tanrısevdi'nin girişimleriyle 1957 yılı sonunda Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) oluşturulmuştu¹². Bu teşkilatın ilk önemli girişimi tarihe 27-28 Ocak 1958 olayları olarak geçen mitinglerdi¹³. İngiliz sömürge yönetimine ve Enosis'e karşı, 27 Ocak 1958'de Lefkoşa'da Kıbrıslı Türklerin gerçekleştirdiği ve İngilizlerin sert karşılık vermesiyle ölümler ve yaralanmalarla sonuçlanan mitingin¹⁴ ertesi günü 28 Ocak'ta başta Lefkoşa olmak üzere Magusa, Larnaka, Limasol ve Baf şehirlerinde yüksek katılımlı tepki mitingleri düzenlenmişti. Ada genelinde çıkan bu olaylarda, İngilizlerin sert müdahaleleri sonrası birçok Kıbrıslı Türk haya-

¹⁰ Stavros Tombazos, "Kıbrıs Milliyetçilikleri", Çev: Mutlucan Şahan, Kıbrıs Dün ve Bugün, Der: Masis Kürkçügil, Ithaki yay., İstanbul, 2003, s.51.

¹¹ Kızılyürek, a.g.e, s.246-247.

¹² Türk Mukavemet Teşkilatı hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Ulvi Keser, Kıbrıs'ta Yer altı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı, 1. baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007.

¹³ İsmail, a.g.e., s.359. Editörün Notu: 27-28 Ocak 1958 günü İngiliz askerleri tarafından Kıbrıslı Türklerin üzerine ateş açılması sonucu 7 masum insanın öldürüldüğü gösterilerin TMT tarafından organize edildiğine yönelik ciddi ve somut bilgi/belge yoktur.

¹⁴ Milliyet, 28 Ocak 1958

tını kaybetmiş ve Ada'da sıkıyönetim ilan edilmişti¹⁵. O günlerde yaşananlar konusunda Denktaş; "Ocak 1958 hadiseleri bizi halka, halkı bize tanıtmak için fırsat teşkil etti. 7 şehit pahasına dünyaya ilk defa olarak 'Türk gibi yaşamak' azmimizi işittiriyorduk. Örfi idarede müthiş bir sıkıntı ve yoksulluk içinde kalan halkımız; evlatlarını toprağa veren kardeşlerimiz 'Vatan sağ olsun eninde sonunda Mehmetçik gelecek ya" diyor ve bütün zulüm ve yoksulluklar Türk'e yaraşır vakarla sineye çekiliyordu" ifadelerinde bulunuyordu¹⁶. Ada Türkleri aleyhine yaşanan bu gelişmeler Türkiye'de etkisini göstermeye başlamış, yüksek öğrenim kurumları, sendikalar ve diğer sivil toplum örgütleri, "Taksim"e yönelik propagandalarını hızlandırmış, gazetelerde her gün Kıbrıs'a ilişkin haberler yer almaya başlamıştır. Başta Dr. Fazıl Küçük olmak üzere ileri gelen Kıbrıslı yetkili ağızlardan "Taksim" fikrini ön planda tutan açıklamalar Türk kamuoyunun bu fikir etrafında bütünleşmesini sağlamıştı. Yediden yetmişe herkesin kendi kanlarıyla çizdikleri Kıbrıs motifli bayrak kampanyaları ülke içersinde yaygın bir hale gelmişti¹⁷. 1958 yılında Kıbrıs ülke gündeminin en üst sıralarındayken, geniş kitlelerin Kıbrıs duyarlılıklarını en iyi ifade ettikleri yöntem düzenlenen mitingler olmuştu. Ülke genelinde 8 Haziran'dan başlayarak 6 Temmuz 1958 tarihine kadar devam eden Kıbrıs mitingleri, "Kıbrıs konusundaki haklı davamızı dünya efkârına duyurmak" temel amacıyla gerçekleştiriliyordu.

¹⁵ Milliyet, 29 Ocak 1958

¹⁶ Rauf R. Denktaş, Hatıralar, C 10, 1. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2000, s. 132.

¹⁷ Bu kampanyalara birkaç örnek vermek gerekirse; Nevşehir lisesi öğrencilerinin kanlarıyla hazırladıkları Kıbrıs bayraklarını gösteren fotoğraflar yer almakta ve hazırlanan bu bayrak Londra Kıbrıs Türktür Cemiyeti başkanı Necati Serger'e verildi. Zafer, 15 Nisan 1958; "Şereflikoçhisar'dan kardeşlerimize" başlığı ile, Şerefli Koçhisar Cumhuriyet İlkokulu öğrencilerinin kanlarıyla çizdikleri Kıbrıs haritasını kaymakama takdim ettiler. Zafer, 26 Nisan 1958; 13 yaşındaki Baf Türk koleji 1-C sınıfı öğrencisi olan Kıbrıslı Türk çocuğu olan Cahit Fatihgil, Başbakan Adnan Menderes'e, üzerinde kanla çizilmiş Kıbrıs haritası bulunan bir Türk bayrağı gönderdi. Bayrakla birlikte gönderilen mektupta, "Efendim, size iki günden beri bir bayrak yapıp arkasını da beyaz bir renk kumaşla kaplayıp üzerine kanımla yapılmış bir Kıbrıs haritası çizmeyi düşündüm. Akşamleyin bunu annemle söyledim. Bu fikrimi beğendiler ve bana yarın mektepten geldiğin zaman her şeyi al ve düşündüğünü yapıp başvekilimize yolla dediler. Bende istediğimi yaptım" ifadeleri bulunmaktaydı. Daha sonra Adnan Menderes bu bayrağı İstanbul'a mitinge gönderecektir. Zafer, 8 Haziran 1958.

1958 yılı Kıbrıs mitinglerini, 8 Haziran 1958 Pazar günü İstanbul Beyazıt Meydanı'nda gerçekleştirilen ve yaklaşık olarak 300 bin kişinin katıldığı mitingle başlatabiliriz. İstanbul mitingine gösterilen bu geniş katılım, bunun yaratmış olduğu heyecan ve mitingin geniş bir şekilde ulusal basında yer alması, Kıbrıs mitinglerinin ülke genelinde yaygınlaşmasında önemli etkenlerin başında gelecekti. Bunun yanı sıra, yukarıda da değindiğimiz üzere, Demokrat Parti yönetimi de, 6-7 Eylül olayları sonrası Kıbrıs'a yönelik bu mitinglere yeşil ışık yakmış, gerçekleştirilen mitinglerle, Kıbrıs konusundaki Taksime dayalı çözüme halk desteğini sağlamaya yönelik politikasını uygulamıştı¹⁸. 8 Haziran 1958 Pazar günü Beyazıt Meydanı'nda gerçekleştirilecek olan İstanbul mitingi İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği tarafından organize edilmişti. Mitinge yönelik çalışmalar günler öncesinde başlamıştı. Üniversite kapısına Türk bayrağı ve taksimi gösteren bir harita asılacak ve Atatürk büstü konulacaktı. Mitingde kullanılmak üzere, 100 bin pankart, 10 bin duvar afişi, 10 bin el ilanı ve 100 adette bez dövizin temini için matbaalar sipariş verilmişti. Miting'in sırasında, öncesinde ve sonrasında güvenliğin sağlanması en önemli konuydu. 6-7 Eylül olayları hafızalardaki yerini tüm sıcaklığıyla koruyordu. Geniş kapsamlı olacak bir mitingde buna benzer olayların yaşanması ülke içinde ve dışında Kıbrıs konusunda Türkiye'nin elini zayıflatırdı. Bu nedenle mitingdeki güvenliği sağlamak üzere il merkezinde bir toplantı gerçekleştirilmişti. Toplantıya vali ve belediye reis vekili Ethem Yetkiner başkanlık etmiş, Birinci Ordu Müfettişliği yetkilileri, İstanbul Merkez Kumandanı, Boğazlar ve Marmara Üs Korkumandanı, İl Emniyet Müdürü Cemal Tarlan ve muavinleri, il jandarma kumandanı, trafik müdürü, Eminönü ve Fatih kaymakamları iştirak etmişlerdi¹⁹. İngiliz, Yunan, Amerikan ve Rus konsolosluklar güvenlik altına alınmıştı. Patrikhanenin bulunduğu Fener semtinde güvenlik önlemleri en üst noktada tutulmuş ve burada sekiz tank konuşlandırılmıştı.

¹⁸ Ahmet Hamdi Başar anılarını yazdığı kitabında Demokrat Parti'nin Kıbrıs konusunu, ülkedeki bozulan ekonomi ile birlikte artan muhalefete karşın, gündem değiştirmenin bir aracı olarak kullandığını, "... Kıbrıs meselesini alevlendirerek halkı ayaklandırmaya ve heyecana getirmeye ve iç davalardan gözünü ayartma" çalıştığını ifade etmektedir. Ahmet Hamdi Başar'ın Hatıraları, C 2, Yay. Haz. Murat Koraltürk, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2007, s. 370.

¹⁹ Zafer, 7 Haziran 1958.

Miting boyunca bütün sinema ve eğlence yerleri kapanacaktı²⁰. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Samet Gündoğan yaptığı açıklamalarda, Ankara'da yaptığı temaslar sonucu gerek iç işleri ve dış işleri bakanları gerekse Başbakan Adnan Menderes'in mitingin icrasından duydukları memnuniyeti kendisiyle paylaştıklarını basına ifade edecekti. Gerçekleştirilecek olan mitingle, başta İngiltere olmak üzere dünya kamuoyuna bir mesaj verilerek, taksim konusunda Türklerin kararlılığı duyurulacaktı²¹. 1958 Kıbrıs mitinglerinin geneline baktığımızda gençlik ve kadın örgütlerinin ön planda olduğunu; ayrıca gerek iktidar gerekse muhalefetin olabildiğince bu olayın dışında kalmaya, miting meydanlarını siyasi bir araç olarak kullanmamaya özen gösterdiklerini de görüyoruz. İstanbul'da gerçekleştirilen miting saat 14'te başlamış ve çok geniş bir katılım gerçekleşmişti. Düzenlenen miting Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda, İzmir'in işgali sonrası Türk halkının haklı tepkilerini tüm dünyaya duyuran Sultanahmet Mitingi'yle eş tutuluyor ve "Bizi yakından tanımamak hususunda Mora isyanlarından beri müşterek bir inat gösterenler, o mitingi de (Sultanahmet) küçümsemişler ve sadece bir teşkilatın eseri sanmışlardı. Muhataplarımız bizzat kendi menfaatlerini, bir kere daha yanlış teşhisin kurbanı kılmasınlar" ifadelerinde bulunuluyordu²². Miting esnasında pek çok kişi halka hitap etmişti. Mitingde konuşma yapanların bazıları şunlardı; Kıbrıs Türktür Partisi Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük, Londra Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanı Necati Sağer, Behçet Kemal Çağlar, Doç. Dr. İsmet Giritli, Kıbrıslı Prof. Dr. Derviş Manizade, Mustafa Kemal Derneği Başkanı Muhtar Kumral, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Samet Gündoğan, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkan Vekili Dünder Akçetin ve İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Genel Sekreteri Orhan Bulgaç, Türk Milli Gençlik Teşkilatı Genel Başkanı Yavuz Celesun, Türkiye Milli Talebe Federasyonu İkinci Başkanı Erol Ünal, Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti İkinci Başkanı Ahmet Küçükkel, Türk Kadınlar Birliği İdare Heyeti'nden İffet Halim Oruz, Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı Sedat Börekoğlu. Mitingin düzenlenme süreçlerinde ve miting esnasında konuşma yapanların büyük çoğunluğunu gençlik örgütlerinin ileri gelen-

²⁰ Milliyet, 7 Haziran 1958.

²¹ Zafer, 7 Haziran 1958.

²² Zafer, 9 Haziran 1958.

lerinin oluşturması, Kıbrıs davasında ülke gençliğinin gösterdiği duruşun bir ifadesi olarak kabul edilmelidir. Mitingde konuşma yapan Dr. Küçük, taksim tezini ısrarla savunmuş, muhtariyet ve diğer çözüm yollarına kapıları kapatmıştır. Dr. Küçük, "Adada yaşayan iki cemaatin birbirlerine düşman olarak baktıklarını, artık bir arada yaşamak bir yana birbirlerini görmek dahi istemediklerini" ifade ederek, "Ya Taksim, Ya Ölüm" diyerek sözlerine son vermişti²³.

Miting esnasında asılan ve ellerde dolaşan dövizlerden halkın Kıbrıs konusuna bakışını, konuyu algılayışını ölçeriz. Genel olarak şunu söylemek mümkündür ki Türk toplumu geçmişte yaşamış olduğu acı deneyimleri hafızasında canlandırarak, Kıbrıs davasını Türk Ulusal Kurtuluş Savaşıyla bir tutmuş, eğer olacaksa savaşı da göze alır bir konuma gelmiştir. Dövizlerden örnekler vermek gerekirse "Yunan. Kıbrıs'a giderken evdeki bulgurdan olursun", "Kıbrıs sana uzanan eli kırarız", "Palikarya²⁴ sürüsü değiliz biz, şanlı bozkurtlarız", "Sakalının her telinde kin ve cinayet saklı papaz, seni kabul edecek kilisene dön", "Vatan, Bayrak, Hürriyet, Adalet Türkün kendisidir", "Türk'e savaş gıdadır, ekmekten evvel", "Unutma Sakarya, İnönü Savaşını. Mezardan çıkar da sor Trikopsisin başını", "Majeste! Kıbrıs sizin Drahomanız²⁵ değildir"²⁶. Miting alanında Makarios'u temsil eden kuklalar darağaçlarında asılıp, yakılıyor²⁷; üç genç kürsüye gelerek vücutlarına kanlarıyla yazmış oldukları "Kanımız Kıbrıs İçin" yazısını kitleyle paylaşıyorlardı²⁸. Yaklaşık olarak üç saat süren miting sonrası kalabalıklar olay çıkmadan dağılmış; bazı gurupların Patrikhane ve Beyoğlu'na yürüyüş teşebbüsleri önlenmişti. İstanbul mitingi sonrası kamuoyunda Kıbrıs konusunda yükselen tansiyon ile birlikte ülke genelinde mitingler düzenlenmesi konusunda bir hareketlenmenin ortaya çıktığı görülmektedir. İstanbul mitingi sonrası Ankara Anıtkabir'de düzenlenecek olan mitingin hazırlıklarına hemen baş-

²³ Zafer, 9 Haziran 1958.

²⁴ Rum kabadayısı, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=palikarya&ayn=tam>.

²⁵ Hıristiyan ve Musevilerde gelinin damada verdiği para veya mal, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=drahoma&ayn=tam>.

²⁶ Zafer, 9 Haziran 1958.

²⁷ Ulus, 9 Haziran 1958.

²⁸ Milliyet, 9 Haziran 1958.

lanmıştı. Türkiye Milli Talebe Federasyonu ve Ankara Üniversitesi Talebe Birliği'nin organize ettiği miting, önce Kurtuluş Meydanı'nda planlanmışken, mitingin daha anlamlı ve dikkat çekici olması için, mitingin yeri Anıtkabir olarak değiştirilmişti. İnsanlar mitinge ücretsiz taşınırken, miting esnasında hazırlanan beyannameler Türkkuşu tarafında meydanlara atılacaktı. Ankara Mitingi, 12 Haziran 1958 Perşembe günü, İstanbul'da olduğu gibi saat 14'te önce saygı duruşu ve ardından okunan İstiklal Marşı ile başladı. Miting davetini yapan Türk Milli Talebe Federasyonu Genel Başkanı Vahdet Tayan miting açılış konuşmasında "Kıbrıs davasında taksim, Türk milletinin yapmış olduğu bir fedakârlık olarak algılanması gerektiği" vurgusunda bulunarak, Amerika'nın da konuyu bu şekilde anlaması gerektiğini ifade ediyordu. Bu durum Türk kamuoyunun, Kıbrıs konusunda Amerika'dan beklentilerini yansıtıyordu. Kıbrıs Türktür Partisi Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük'ün Kıbrıs'ta var olan durumu ortaya koyduğu konuşmasında "Kıbrıslı Rumların Makarios önderliğinde örgütlenerek Türkleri öldürdüklerini, Türklerin kendilerini koruma durumuna geçtiğinde, Rumların, Türklerin kendilerini katlettiği propagandasını yaptığını" değinmişti. Adadaki durumun çok kötü olduğu, çadırlarda yaşayan insanların bulunduğu ve bu durumdan ada idarecilerinin Türkleri sorumlu tutarak, Rumların şımartıldığını ifade ettiği konuşmasının sonunda, bu durumda çıkışın tek yolunun taksimle birlikte Mehmetçiğe düştüğüne değiniyordu. Konuşmasının sonunda Dr. Küçük'e, Talebe Federasyonu tarafından Kıbrıslılara verilmek üzere, federasyonun gönüllü olarak kaydına başladığı "Kıbrıs Türk Gençlik Ordusu" adına İstiklal Harbi'nde kullanılmış bir gümüş kılıç, Dumlupınar Kocatepe'den, Mustafa Kemal'in "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri." dediği yerden getirilen toprak ve bir Türk bayrağı hediye edildi²⁹. Kıbrıs Türk Kültür Derneği Başkanı Mehmet Ertuğruloğlu da "Kıbrıs, anavatanla birleşmek için her fedakârlığı göze alacaktır. Türk milleti Kıbrıs meselesinde kararlıdır. Adanın tamamı üzerinde hak sahibi olmasına rağmen dünya barışı uğruna son fedakârlık olarak taksime razı olmuştur" derken, Türkiye Talebe Federasyonu eski başkanı Yavuz Kadioğlu "Milli parolamız bir zamanlar 'Ya İstiklal Ya Ölüm'dü. Sonra 'Yurtta Sulh Cihanda Sulh' oldu. Şimdi 'Ya Taksim Ya Ölüm' oldu" diyerek Kıbrıs konusunda Türk tezinin parolasını kalabalığa

²⁹ Zafer, 11 Haziran 1958

onaylatıyordu. Bu ve buna benzer pek çok ifadenin yer aldığı konuşmalar ardı ardına gerçekleştirilmişti. İstanbul'da olduğu gibi Ankara'da da Kıbrıs davasında gençlik örgütleri ön plandaydı. Miting sırasında, "Dedem koynunda yattıkça benimsin ey güzel toprak", "Taksime razı olmasan gelir hepsini alırız", "Kıbrıs'a yol Anadolu'dan gider", "Baş verir Kıbrıs'ı vermeyiz", "Ölmek var dönmek yok", "Ya böleceğiz, ya öleceğiz", "Taksim sulh için son fedakârlığımız", "İnsan kalpsiz Türk Kıbrıs'sız olmaz". "Yunan dikkat et Menderesi taşıрма! On iki adaları sel alır", "Sayın Başvekilimiz, trafik fenerlerinin yeşil yanmasını emret yeşil adaya yol alalım", "1453'de Fatih'i, 1922'de Atatürk'ü, 1958'de de torunlarını karşında bulacaksın" yazılı dövizler ellerde dolaşüyor; İstanbul'da olduğu gibi Ankara'da Makarios kuklaları darağaçlarında asılıyor ve yakılıyordu³⁰. Saat 16'ta konuşmalara son verilerek, kalabalık Ulus'a doğru yürüyüşe geçti ve Atatürk anıtına çelenkler konuldu. Miting esnasında, muhalefet lideri İsmet İnönü'nün miting alanına gelmemesi yönünde çeşitli tertiplerin alındığı konusunda haberlerde basına yansımıştı³¹. Ülke içerisinde düzenlenen mitinglere yönelik, Türk Ortodoks Kiliseleri Başkanı Papa Eftim³² Türk Milli Talebe Federasyonu'na bağlı gençlerle yapmış olduğu konuşmasının basına yansıyan bölümlerinde, İstanbul Rum

³⁰ Zafer, 13 Haziran 1958.

³¹ Milliyet, 13 Haziran 1958.

³² Papa Eftim, 1884 yılında Ankara Vilayeti Yozgat Sancağı Akdağmadeni kasabasında doğmuştur. Asıl ismi Pavli Karahisarlıoğlu'dur. 1918'de Keskin Metropolitan Vekili olmuştur. O dönemde Anadolu'da ve İstanbul'da yaşanan gelişmeleri yakından takip eden Papa Eftim, Fener Rum Patrikhanesi'nin karşısında yer almış, buradan gelen ve Hıristiyanların Türklere karşı harekete geçirilmesini isteyen talimatları uygulamadığı gibi özellikle Orta Anadolu'daki Ortodoks Türklerle temasa geçerek onları milli mücadeleye destek olmaya çağırdı. Büyük Taarruz'dan hemen sonra da Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin kurulmasını sağladı. Mustafa Kemal'in "milli mücadelede bize bir ordu kadar hizmet etti" dediği Papa Eftim, 14 Mart 1968'de İstanbul'da öldü. Papa Eftim ve Türk Ortodoksları için bakınız; Yonca Anzerlioğlu, Karamanlı Ortodoks Türkler, Phoenix Yay., Ankara, 2010; İbrahim Erdal, "Türk Basınına Göre Ortodoks Türklerin Milli Mücadele'deki Tutumu", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S 35-36, Mayıs-Kasım 2005, s.333-343; Mehmet Okur, "Milli Mücadele Döneminde Fener Rum Patrikhanesinin ve Metropolitanlerin Pontus Rum Devleti Kurulmasına Yönelik Girişimleri", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S 29-30, Mayıs-Kasım 2002, s.101-116.

Patriği Athenagoras'ın, Makarios'la aynı gayeye paylaştığını, Athenagoras ve etrafındaki papazların yurt dışına çıkarılmaları gerektiği, patrikhanenin Megali İdea'ya hizmet ettiğini söylemişti³³. Papa Eftim'in, Kıbrıs konusunda bu ve buna benzer, Türkleri destekler nitelikteki ifadeleri, ülke içersindeki Rum kesiminde rahatsızlıklar yaratmıştı. Papa Eftim'in şahsına yönelik giderek artan tehditler üzerine, Galata'da yer alan Panayia Klisesi çevresinde güvenlik önlemleri alınmıştı. Kıbrıs konusunda iki büyük ilde arka arkaya gerçekleştirilen mitingler sonrası, diğer illerdeki miting hazırlıkları hız kazanıyordu. 15 Haziran'da, İzmir Yüksek Tahsil Gençliği tarafından Bornova sor sahasında gerçekleştirilen ve çok büyük bir kalabalığın katıldığı İzmir mitinginde diğer mitinglerde olduğu gibi ön planda gençlik ve kadın örgütleri yer alıyordu. Miting esnasında Kıbrıs Türktür Partisi Genel Sekreteri Osman Örek, düzenleme kurulu başkanı Tıp Fakültesi'nden Necip Acar ile birlikte birçok konuşmacı söz almıştı³⁴. Osman Örek'e konuşmasının sonunda, Atatürk büstü ve gençlerin kanlarıyla çizdiği Kıbrıs haritası verilmişti. Ayrıca miting Kıbrıs'ta da radyodan yayınlanmış ve adada heyecan yaratmıştı³⁵. Aynı gün Adana'da düzenlenen mitinge Dr. Fazıl Küçük katılıyordu. Fazıl Küçük burada yaptığı konuşmasında taksim tezi üzerindeki ısrarlarını ve Kıbrıslı Türklerin haklılıklarını ortaya koymuştu. Konuşması sonrası Türkiye Milli Talebe Federasyonunun kanı ile çizdiği bir Kıbrıs haritası, mücahitlerimiz tarafından da milli mücadele yıllarından kalma mermi dolu şarjör, esir düşen Yunan Generali Trikopis'ten alınmış olan tarihi kılıcı temsilen bir kılıç hediye edilmişti. Bu mitinglerde de Makarios duyulan öfke kalabalıklarda hissediliyor, köpekler Makarios kılığına sokuluyor, kuklaları darağaçlarında asılıyor ve yakılıyordu³⁶.

İzmir'de miting dışında bir diğer önemli gelişme mitingden bir gün önce İzmir'de bulunan NATO karargâhındaki yaklaşık 200 kişilik Yunan personelinin, aileleriyle birlikte 10'a yakın uçakla karargâhı terk etmesi ve Yunanistan'a gitmeleriydi. Basında "Efsunlar Dağa Küstü" Yunan Jest!" şeklinde verilen haberde olayın NATO'nun bil-

³³ Milliyet, 12 Haziran 1958.

³⁴ Zafer, 16 Haziran 1958.

³⁵ Milliyet, 16 Haziran 1958.

³⁶ Milliyet, 16 Haziran 1958

gisi dışında gerçekleştiği ve Türkiye'ye yönelik Yunanistan'ın bir gözdağı olduğuydu. Yunanistan ayrıca iki ülke arasında oluşan gerginlik sonrası Ankara Büyükelçisini de geri çekiyordu. Yunan Dışişleri Bakanı Averof, "Bu geri çekmede ciddi sebeplerinin olduğunu, Türklerin tahrik edici hareketleri karşısında çekilmeye karar verdiklerini" söylüyordu³⁷. Yunanistan, ülkesinde yapılacak olan bir NATO toplantısını iptal ederken, toplantıya katılacak olan 4 Türk subayı da geri dönüyordu. Yunanlılar iptal gerekçesi olarak, iki ülke arasındaki ilişkilerin gerginliğinin Yunan ve Türk subaylarının işbirliğini imkânsız kıldığını ve bu durumun konferansın iptaline gerekçe teşkil ettiğini ileri sürmüştü. Olaylar sonrası, Yunanistan dış işleri bakanı Averof, mecliste yapmış olduğu konuşmada, İzmir'deki NATO üssünün başka bir yere naklini dile getirdi³⁸. NATO'nun güneydoğu kanadının savunmasında yer alan iki kritik ülke arasında oluşan bu olumsuz hava, başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere, Kıbrıs konusuna bir an önce bir çözümün bulunmasının zorunluluğunu getiriyordu. ABD'nin en önemli önceliği Kıbrıs'tan dolayı iki NATO üyesi ülke arasındaki gerginliğin çatışmaya dönüşmesini engellemektir. Kıbrıs konusunda 17 Haziran'da açıklamak üzere bir çözüm planı hazırlamakta olan İngiliz Başbakanı Macmillan'ın, NATO'nun müdahaleyle planını açıklamayı iki gün ertelemişti.

TBMM 16 Haziranda Kıbrıs'a yönelik yapmış olduğu gizli oturumda, oybirliği ile Kıbrıs adasının taksimi yolunda almış olduğu kararı tüm dünyaya ilan ediyordu. Bu kararın içeriğindeki önemli noktalar şöyleydi; "... Kıbrıs'taki son olaylar da göstermektedir ki, bu çok tehlikeli durumun bir an önce nihai bir hal şekline bağlanmasına yönelik kesin bir aciliyet haline gelmişken, bunun için de tek, adil, haklı, ılımlı hal şekli olan taksimi, vakit geçirmeden kabul etmek gerekmektedir. Adada iki toplumun arasındaki güvensizlik ve düşmanlık, bu toplumların artık bir arada yaşamalarına ve bir idare altında işbirliği yapmalarına olanak tanımamaktadır. Adada sulhun ve sükûnun yeniden geri gelmesi için, bu iki toplumu, fiilen ve hukuken birbirlerinden ayırmak ve Türk toplumuna, hiçbir zaman ve hiçbir suretle, onun yaşama hakkına ve özgürlüğüne kastetmiş olan Rum toplumu-

³⁷ Milliyet, 17 Haziran 1958

³⁸ Milliyet, 25-26 Haziran 1958

nun tahakkümü altında bırakılmayacağı hususunda tam güvence vermek gerekmektedir. Bu nedenle Ada'nın sulh, sükûn ve refahını sağlamak ve gerekli dostluk ve anlayış havasını yeniden yaratmak için nihai bir çözüm ve azami bir fedakârlık olarak taksimi kabul etmek ve uygulamak kaçınılmazdır"³⁹. Meclis'in oybirliği ile almış olduğu bu kararlar taksim tezi bir devlet politikası haline gelmişti. Türkiye devlet politikası olarak Kıbrıs sorununun çözümünde taksime yönelik çözümü ortaya koyarken ve bu çözümde Kıbrıs'ta ve Türkiye'de yaşayan Türk halkının geniş desteğini alırken, İngiltere Başbakanı Mac Millan 19 Haziran'da Avam Kamarası'na verdiği Kıbrıs'a ilişkin beyanatta ada sorununun çözüme yönelik planını açıklıyordu. İngiltere, Kıbrıs üzerindeki hükümlerini yedi yıl müddet için Türkiye ve Yunanistan'la paylaşmaya hazır olduğunu, adada İngiliz vali yanında Türkiye ve Yunanistan'ın da birer temsilcinin bulundurmasını temel alan bir öneri getiriyordu. İngiliz Başbakanı Mac Millan Kıbrıs'ta her iki cemaatin kendisiyle ilgili işlerde muhtariyete sahip bulunacağı, temsili bir hükümet sisteminin kurulacağı, Kıbrıslı Rumlarla Kıbrıslı Türklerle İngiliz tabiiyetini muhafaza etmekle beraber Yunan veya Türk tabiiyeti verecek olan hükümleri kabul edeceği; yapılacak olan anayasa da iki cemaatin her biri için ayrı bir temsilciler meclisinin kurulmasını öngörüyordu. Uluslararası alanda Kıbrıs konusunda bu gelişmeler devam ederken ülke içerisinde de Kıbrıs mitingleri devam ediyordu. 23 Haziran tarihine kadarki süreçte gerçekleşen mitingler şunlardır: 8 Haziran İstanbul, 9 Haziran Adapazarı, 12 Haziran Ankara, 14 Haziran Antakya, Kayseri, Ordu, 15 Haziran Adana, İzmir, Hatay, Kırıkkale, 16 Haziran Malatya, 17 Haziran Erzurum, 19 Haziran Antalya, Samsun ve Elazığ, 21 Haziran Eskişehir, Balıkesir ve Maraş, 22 Haziran Konya, Bursa ve İskenderun mitingleri. Bütün mitinglerde gençlik örgütlerinin ön planda olduğu; mitinglerin düzenlendiği illere, çevre illerden de yüksek katılımların olduğu dikkat çekmekteydi. Antalya mitingi sonrası gençler denize açılır ve Türk karasularının bittiği yere "Kıbrıs bugün karasularımızdan çıktık, yarın karasularındayız" yazılı çelenk ile gençlerin kanlarıyla yazdıkları ve içinde, "Denizler, gökler ve karalar şahidimiz oldun ki, Kıbrıs Türktür, Türk kalacaktır" mesajını ihtiva eden kağıt bir şişe içine konularak Kıbrıs'a

³⁹ Zafer, Milliyet, Ulus, 17 Haziran 1958.

gönderilmek üzere denize bırakılmıştı⁴⁰. Samsun, Eskişehir ve Konya mitinglerinde Dr. Fazıl Küçük konuşmalarda bulunmuştu. Konya mitingi İstanbul, Ankara ve İzmir radyolarından canlı verilmiş; miting esnasında Dr. Fazıl Küçük'e Ermenek gençliğinin kanlarıyla çizdikleri Kıbrıs haritası ve Türk bayrağı armağan edilmişti. İskenderun mitingine Hataylı Ortodokslardan destek gelmiş. Ortodoks cemaati adına İskenderun Gazetesi sahibi Suphi Levent de bir konuşma yaparak Taksim lehinde fikirlerini ifade etmişti. Maraş'ta yapılan mitingde Havuzlu Meydan'a Kıbrıs ismi verilmiş, geçmişte Lala Mustafa Paşa komutasında fethedilen ve 37 bin Maraş eyalet askerinin kahramanlıklarına ithafen Kıbrıs'ta Maraş isimli kasabanın kurulması, Maraş'la Kıbrıs arasında maddi ve manevi bir bağın bulunması, mitingi daha anlamlı bir hale getirmişti⁴¹.

23 Haziran itibariyle ülke genelinde Kıbrıs'a ilişkin mitinglere son verilmesi düşünülürken, illerden gelen yoğun istek üzerine mitinglere devam kararı alınmıştı. 23 Haziran Kastamonu, 24 Haziran Kars, 25 Haziran Çorum, Sivas ve Bingöl, 26 Haziran Niğde, Ordu, Aydın, Tokat ve Afyon; 28 Haziran Mersin ve Nevşehir, 29 Haziran Isparta, 2 Temmuz Çankırı, 4 Temmuz Gaziantep, Amasya, 5 Temmuz Urfa ve Sakarya, 6 Temmuz Çanakkale, Zonguldak, Uşak, Diyarbakır ve Hakkâri'de mitingler düzenlenmişti. Taksim fikrinin hararetli şekilde savunulduğu mitinglere, genel anlamda baktığımızda bunlara genellikle Dr. Fazıl Küçük'ün katıldığını görürüz. Çankırı mitingine de katılmaları için Türk Ortodoksları Ruhani Başkanı Papa Eftim ve Fener Patriki Athenagoras davet edilmiştir. Davet üzerine Papa Eftim, "Kıbrıs Türk yurdunun bölünmez bir parçasıdır. Taşı toprağı kanıyla yoğrulmuş Türk yurdudur." ifadelerinin yer aldığı bir teşekkür telgrafi göndermiştir⁴². Diyarbakır mitinginde Dr. Fazıl Küçük'ten ve Papa Eftim'den gelen telgraflar okunmuştur. Çanakkale mitingi sonrası Kıbrıs'tan gönderilen toprak Çanakkale Şehitler Abidesi'nin harcına karıştırılırken Sakarya mitinginde ülkede bulunan yaklaşık 30 bin Yunan tebaasının ülke dışına gönderilmesi ve Athenagoras ile Patrikhane'nin ülke dışına çıkarılması teklifleri dile getirilmişti⁴³. Zonguldak

⁴⁰ Milliyet, Ulus, 20 Haziran 1958.

⁴¹ Zafer, 22-23 Haziran 1958.

⁴² Zafer, 2-3 Temmuz 1958.

⁴³ Zafer, 6 Temmuz 1958

mitingine Fazıl Küçük katılmış ve kendisine Zonguldak gençlerinin kanlarıyla yaptıkları bayrak verilmişti. Yüksek Tahsil Derneği tarafından düzenlenen Çorum mitinginde İskilipli gençlerin kanlarıyla çizdiği Kıbrıs haritasının Dr. Fazıl Küçük'e gönderilmesi tezahüratlarla karşılanmıştı.

Mitingler ülke genelinde devam ederken, devlet radyosunda 4 Temmuz'dan itibaren Kıbrıs Saati isimli bir program yayına başlayarak, Kıbrıs'ta meydana gelen olayları günü gününe kamuoyuyla paylaşacaktı. İlk açılış konuşmasını ise Dr. Fazıl Küçük gerçekleştirmişti⁴⁴. Ulusal basında da Rumlara ilişkin asayiş haberleri ana sayfalarda yer alıyordu. Örneğin bir Türk kızını döven Fener Rum Kız Lisesi öğrencisi üç Rum kızın davaları gazetelerde yer alırken, bir başka haberde "Patriğin kuryesi sınır dışı edildi." başlığı altında Patrikhane ile Yunanistan Konsolosluğu arasında irtibatı temin eden Teologos Sfirocras isimli Yunan kişiden bahsediliyordu. Sfirocras'ın siyasi polisin takipleri sonucu konsolosluktan Patrikhane'ye gizli talimatlar taşıdığı ve patrikhanenin de buna göre hareket ettiği tespit edilmişti. Patrik Athenagoras'ın özel kuryesi olan Yunan'ın sınır dışı edildiği haberi yer alıyordu⁴⁵.

4- SONUÇ

Taksim tezinin bir hükümet politikası olarak ön plana çıktığı dönemde, 1958 yılı Haziran ve Temmuz aylarında ülke içersinde düzenlenen "Ya Taksim, Ya Ölüm" mitingleri, taksim tezine yönelik olarak Türk kamuoyunun desteğinin alınmasına ön ayak olmuştu. Başlangıçta Kıbrıs'ın tamamının Türklere verilmesi temel hedefken; İngiltere'nin de desteği ile taksimi ön plana alan Türk hükümetinin, bu kapsamlı politika değişiminin ülke içersinde yaratacağı olumsuz tabloyu, 1958 mitingleri, hükümet adına tersine çevirecekti. Mitingler ile birlikte ortaya çıkan halk desteği, Türk hükümetinin içerde ve dışarıda Kıbrıs konusunda elini güçlendirecekti. Ülke genelinde düzenlenen Kıbrıs mitinglerinin düzenlenmesi ve yürütülmesinde, ön planda öğrenci ve gençlik dernekleri yer almıştı. Ayrıca kadın ve işçi örgütleri-

⁴⁴ Zafer, 4-5 Temmuz 1958.

⁴⁵ Milliyet, 27 Haziran 1958.

nin de mitinglere destek verdikleri görülmektedir. Özellikle gençlik içerisinde Kıbrıs'a ilişkin ortaya çıkan bu duyarlılık ve düzenlenen mitinglerin geniş halk kitlelerine ulaşması, sonraki yıllarda ülke gündeminde ki yerini koruyacak olan "Kıbrıs Sorunu"na ilişkin geniş halk desteğini de beraberinde getirecektir. Sonuç olarak ülke genelinde 44 ilde gerçekleştirilen ve toplamda iki buçuk milyonu aşkın kişinin yer aldığı Kıbrıs mitingleri Türk kamuoyunun Kıbrıs'a yönelik duyarlılığının en önemli göstergesi olmuştu.

KAYNAKÇA

I-Sürelî Yayınlar

Milliyet

Ulus

Zafer

II- Kitap ve Makaleler

Ahmet Hamdi Başar'ın Hatıraları, C 2, Yay. Haz. Murat Koraltürk, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2007.

Anzerlioğlu, Yonca, **Karamanlı Ortodoks Türkler**, Phoenix Yay., Ankara, 2010.

Armaoğlu, Fahir H., "1955 Yılında Kıbrıs Meselesinde Türk Hükümeti ve Türk Kamuoyu", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 14 Sayı: 2.

Denktaş, Rauf R., **Hatıralar**, C 10, 1. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2000.

Erdal, İbrahim, "Türk Basınına Göre Ortodoks Türklerin Milli Mücadele'deki Tutumu", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S 35-36, Mayıs-Kasım 2005.

İsmail, Sabahattin, **Kıbrıs Sorununun Kökleri**, Akdeniz Haber Ajansı Yay., KKTC, 2000.

Kalodukas, Angelos, “*Kıbrıs Sorunu: 2. Dünya savaşı’ndan Annan Planına*”, Çev: Stefo Benlisoy, **Kıbrıs Dün ve Bugün**, Der: Masis Kürkçügil, İthaki yay., İstanbul, 2003.

Keser, Ulvi, **Kıbrıs’ta Yer altı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı**, 1. baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler, Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı.

Kızılyürek, Niyazi, **Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs**, İletişim Yay., İstanbul, 2002.

Okur, Mehmet, “Milli Mücadele Döneminde Fener Rum Patrikhanesinin ve Metropolitlerin Pontus Rum Devleti Kurulmasına Yönelik Girişimleri”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S 29-30, Mayıs-Kasım 2002.

Tombazos, Stavros, “*Kıbrıs Milliyetçilikleri*”, Çev: Mutlucan Şahan, **Kıbrıs Dün ve Bugün**, Der: Masis Kürkçügil, İthaki yay., İstanbul, 2003.

Turan, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi**, C IV/2, 1. Baskı, Bilgi Yay., Ankara, 1999.

III- İnternet

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=palikarya&ayn=tam>.

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=drahoma&ayn=tam>